

Patryk Pleskot

<https://orcid.org/0000-0001-5627-8325>

Instytut Pamięci Narodowej, Oddział w Warszawie

Uniwersytet Rzeszowski

MOSSAD W MAGDALENCE. KULISY SPOTKANIA PRZEDSTAWICIELI POLSKICH I IZRAELSKICH SŁUŻB SPECJALNYCH Z MAJA 1990 R. (W ŚWIELE NOTATKI GROMOSŁAWA CZEMPIŃSKIEGO)

Wiosna 1990 r. była bardzo gorącym okresem dla polskich służb specjalnych. Wynikało to nie tylko z przemian politycznych i niepewności pracowników resortu, wciąż kierowanego przez gen. Czesława Kiszczaka, co do dalszego rozwoju sytuacji¹. W tym czasie zdecydowanie wzrosło również zagrożenie terrorystyczne, szczególnie odnośnie do polskich placówek dyplomatycznych na świecie.

Już od lat siedemdziesiątych dokumentacja sprawy rozpracowania obiektowego o kryptonimie „Interwał”, prowadzona przez wywiadowczy Departament I MSW, zawierała wiele mniej lub bardziej wiarygodnych ostrzeżeń przed zamachami terrorystycznymi. Informacje tego typu przesyłały rezydentury wywiadowcze działające przy amerykańskich placówkach dyplomatycznych w USA, a sprawa dotyczyła potencjalnej działalności terrorystycznej wymierzonej właśnie w te placówki oraz w obywateli polskich przebywających służbowo w tym kraju².

¹ W tym wprowadzeniu pominięto złożoną kwestię transformacji służb specjalnych w latach 1989–1990. Wątki te są szczegółowo omówione przede wszystkim w: T. Kozłowski, *Koniec imperium MSW. Transformacja organów bezpieczeństwa państwa 1989–1990*, Warszawa 2019; A. Nyzio, *Rakowiecka w remoncie. Transformacja polityki bezpieczeństwa wewnętrznego Polski w latach 1989–1993*, Kraków 2020.

² Archiwum IPN w Warszawie (dalej AIPN), 02320/268, k. 1–555. Na przykład 16 I 1976 r. rezydentura wywiadowcza uplasowana w Konsulacie Generalnym PRL w Nowym Jorku donosiła, że tego samego dnia rano doszło do silnej eksplozji przed budynkiem konsulatu. Za najbardziej prawdopodobną jego przyczynę uznano działalność „terrorystycznych

Szerszy geograficznie charakter miała sprawa rozpracowania obiektowego „Interakcja”, dotycząca „działań służb specjalnych krajów kapitalistycznych oraz ugrupowań terrorystycznych wykorzystywanych przez te służby przeciwko placówkom PRL”³. W szyfrogramach i depeszach informowano zresztą nie tylko o (potencjalnych) atakach na polskie placówki, lecz także o wszystkich innych incydentach o możliwie terrorystycznym podłożu.

MSW i aparat partyjno-państwowy PRL mierzył się więc ze zjawiskiem terroryzmu od wielu już lat⁴. Dlaczego akurat na wiosnę 1990 r., zaraz po utworzeniu III RP, ale jeszcze przed likwidacją SB i odsunięciem ekipy Kiszczaka z resortu spraw wewnętrznych, owo zagrożenie atakami terrorystycznymi miało wzrosnąć?

W dniu 27 lutego 1990 r. doszło do oficjalnego wznowienia stosunków między III RP a państwem Izrael⁵. Nie ma tu miejsca na omawianie okoliczności ich reaktywacji i charakterystykę ich ewolucji⁶ ani też na rysowanie szerszego tła relacji radziecko-izraelskich⁷ – zainteresowanych odsyłam do istniejącej literatury przedmiotu. Tutaj wystarczy stwierdzić, że lutowa decyzja wywołała falę krytyki w państwach arabskich. Jeszcze większe oburzenie spowodowała późniejsza o miesiąc deklaracja premiera Tadeusza Mazowieckiego, który podczas wizyty w USA, na spotkaniu z przedstawicielami społeczności żydowskiej, obiecał, że Polska pomoże

---

organizacji syjonistycznych” (AIPN, 02320/268, Podteczka rozpracowania obiektowego kryptonim „Interwał”, Szyfrogram nr 628/I z Nowego Jorku, 16 I 1976 r., k. 19).

³ AIPN, 02320/516, t. 1–5.

⁴ Więcej na ten temat zob. w: W. Gadowski, P. Wojciechowski, *Tragarze śmierci*, Warszawa 2010; P. Gasztold, *Zabójcze układy. Służby PRL i międzynarodowy terroryzm*, Warszawa 2017.

⁵ Zob. *Stosunki dyplomatyczne Polski. Informator*, t. 4: *Afryka i Bliski Wschód 1918–2009*, red. M. Mroczkowska, K. Szczepanik, Warszawa 2010.

⁶ Zob. przede wszystkim G. Berendt, „Społeczność na pokaz”. *Problematyka żydowska w działaniach władz PRL w latach 1971–1989* [w:] *Między ideologią a socjotechniką. Kwestia mniejszości narodowych w działalności władz komunistycznych – doświadczenie polskie i środkowoeuropejskie*, red. M. Semczyszyn, J. Syrnok, Warszawa–Szczecin–Wrocław 2014, s. 317–367; J. Dyduch, *Stosunki polsko-izraelskie w latach 1990–2009. Od normalizacji do strategicznego partnerstwa*, Warszawa 2010; P. Gasztold-Seń, *Powolna odwilż. Stosunki polsko-izraelskie w latach 1980–1990*, „Biuletyn IPN” 2010, nr 11, s. 65–69; T. Kozłowski, *Odbudowa relacji polsko-izraelskich i operacja „Most”*, „Studia Polityczne” 2015, nr 40, s. 35–53; J. Sierańska, *Polityka zagraniczna Polski wobec Izraela po 1989 roku*, Toruń 2018. Zob też szersze tematycznie opracowania, m.in.: *Polityka zagraniczna RP 1989–2002*, red. R. Kuźniar, K. Szczepanik, Warszawa 2002; R. Zięba, *Główne kierunki polityki zagranicznej Polski po zimnej wojnie*, Warszawa 2010.

⁷ Zob. m.in. G. Aronson, *Soviet Jewish Emigration, the United States, and the Occupied Territories*, „Journal of Palestine Studies” 1990, nr 4, s. 30–46; Ł. Jasina, *Emigracja z ZSRR i krajów postradzieckich do Izraela w latach 1989–2008. Zakres i oddziaływanie*, Lublin 2008; F.A. Lazin, „We are not one”. *American Jews, Israel, and the Struggle for Soviet Jewry*, Ann Arbor 2009; Y. Ro’i, *The Jewish Movement in the Soviet Union*, Baltimore 2012.

w tranzycie co najmniej kilkudziesięciu tysięcy mieszkających w ZSRS Żydów, którzy pragnęli wyemigrować do Izraela w związku z niepewną sytuacją w targanym konfliktami wewnętrznymi, chyłącym się ku upadkowi imperium sowieckim. Deklarację przyjęto owacją na stojąco⁸.

Moskwa nie utrzymywała wtedy oficjalnych stosunków z Tel Awiwem i nie chciała się zgodzić na to, by to Izrael bezpośrednio organizował akcję. Stąd konieczność pośrednictwa krajów trzecich. Jak dodaje Jerzy Dziewulski, który odegrał znaczącą rolę w akcji przerzutowej⁹, „Żydzi na gwałt poszukiwali możliwości przerzutu swoich obywateli z terenu byłego Związku Radzieckiego do Izraela. Odmówili im Węgrzy i Rumuni, bojąc się odwetu ze strony arabskich organizacji terrorystycznych¹⁰. W końcu zwrócono się z prośbą o pomoc do nas”¹¹. Historyk Tomasz Kozłowski może zbyt optymistycznie określa decyzję Mazowieckiego jako zamknięcie „niechlebnego antysemitckiego rozdziału polityki PRL”¹².

Deklaracja spowodowała jednocześnie gwałtowną reakcję radykalnych organizacji islamskich, dla których wzrost skali osadnictwa żydowskiego w regionie był nie do przyjęcia. Zwiększyła ponadto zagrożenie dla polskich przedstawicielstw dyplomatycznych. Cztery dni po oświadczeniu premiera Bogdan Serkis, przedstawiciel handlowy firmy Animex w Bejrucie, został ciężko postrzelony przez członków nieznanej wcześniej grupy o nazwie „Organizacja Akcji Rewolucyjnej, Front Oporu Arabskiego, Grupa Imienia Suleimana Halabi”. Grupa ta (prawdopodobnie fikcyjna, a może raczej oznaczająca w istocie Hezbollah¹³) ogłosiła, że zamach był ostrzeżeniem skierowanym pod adresem Polski przed realizacją akcji tranzytu Żydów do Izraela przez polskie samoloty. W zamachu lekkie obrażenia odniosła również żona Serkisa¹⁴.

⁸ Zob. m.in. A. Brzeziecki, W. Raduchowski-Brochwicz, „Most”. *Największa operacja w historii polskich służb specjalnych*, „Newsweek” 2020, nr 14, s. 54–57; T. Kozłowski, *Odbudowa relacji...*, s. 35–53.

⁹ Zob. D. Kowalska, „Arabowie proponowali ogromne pieniądze, nikt się nie zlamal”. *Rola polskich służb w operacji „Most”*, „Polska The Times”, 19 X 2013.

¹⁰ Por. AIPN, 1585/15075, Informacja dzienna Gabinetu Ministra Spraw Wewnętrznych nr 93/595, 7 IV 1983 r., k. 86.

¹¹ *Ibidem*; por. J. Dziewulski, K. Pyzia, *Jerzy Dziewulski o polskiej policji*, Warszawa 2017, *passim*; M. Komar, K. Kozłowski, *Historia z konsekwencjami*, Warszawa 2009, s. 288 i n.

¹² T. Kozłowski, *Operacja Dyskrecja. Jak organizowano tranzyt Żydów z ZSRR*, „Polityka” 2015, nr 9, s. 67. Pewną przesłanką zmiany polityki władz PRL była zgoda na publikację na początku 1988 r. artykułu Daniela Passenta krytykującego „kampanię antysyjonistyczną” z lat 1967–1968, zob. D. Passent, *Detektyw recydywista*, „Polityka” 1988, nr 3.

¹³ Zob. A.R. Norton, *Hezbollah. A Short History*, Princeton 2007.

¹⁴ AIPN, 02320/516/1, Teczka rozpracowania obiektowego kryptonim „Interakcja”, Szyfrogram nr 0-4021/I z Bejrutu, 31 III 1990 r., k. 52; *ibidem*, Szyfrogram nr 0-4035/I z Bejrutu, 31 III 1990 r., k. 54–55.

Atak postawił w stan podwyższonej gotowości polskie placówki dyplomatyczne. Premier Mazowiecki zalecił im „zachowanie daleko idących środków ostrożności w toku realizacji przedsięwzięcia” przerzutu emigrantów żydowskich, a zarazem „maksymalne ograniczenie informacji w prasie oraz R[adiu] i TV na ten temat”¹⁵.

Organizowanie delikatnej misji wymagało podjęcia bezprecedensowej współpracy między MSW a wywiadem Izraela – Mossadem (Instytutem Wywiadu i Badań Specjalnych)¹⁶. Nawiązując współpracę, Polacy chcieli zabezpieczyć tranzyt Żydów, a jednocześnie zwiększyć bezpieczeństwo placówek dyplomatycznych RP przed atakami terrorystycznymi. Również stronie izraelskiej zależało na minimalizacji zagrożeń związanych z akcją przerzutową¹⁷.

W tym kontekście na początku maja 1990 r. odbyła się tajna narada przedstawicieli Mossadu z funkcjonariuszami polskiego MSW (strona polska z premedytacją nie precyzowała, jakie jednostki ci funkcjonariusze reprezentowali). Sprawozdanie z tej właśnie narady zostało przedstawione w poniższej edycji źródłowej.

Do spotkania doszło w podwarszawskim, należącym do MSW obiekcie „Magdalenka II”. Na podstawie lektury dokumentu można wysnuć wniosek, że delegaci obu służb nie darzyli się pełnym zaufaniem. Zarazem sprawozdanie oddaje tylko wycinek omawianego wydarzenia, trwającego (jeśli wierzyć informacjom ze źródła) aż dziewięć i pół godziny! Już pewnie nigdy nie poznamy wszystkich poruszonych w tym czasie wątków.

Z tekstu wynika również, że Polakom zależało przede wszystkim na otrzymaniu pomocy od izraelskich partnerów, w tym wsparcia materialnego. Mossad zajmował wymijające stanowisko i nie dążył do zacieśniania współpracy, nie chcąc pełnić funkcji sponsora polskich służb. Jednak to właśnie delegacja izraelska wystąpiła z inicjatywą ustanowienia bezpośredniego kanału łączności między Mossadem a MSW.

Warto ponadto zwrócić uwagę na dużą rolę, jaką w prowadzonych rozmowach odegrał ówczesny ppłk Gromosław Czempiński. To on zresztą przygotował notatkę ze spotkania. Większą wartość miałyby spisywany

¹⁵ AIPN, 02320/516/1, Teczka rozpracowania obiektowego kryptonim „Interakcja”, Notatka informacyjna nr Pf-218/D. II/90, 17 kwietnia 1990 r., k. 65.

¹⁶ Na temat Mossadu zob. m.in. M. Bar-Zohar, N. Mishal, *Mossad. The Great Operations of Israel's Famed Secret Service*, London 2012; D. Raviv, Y. Melman, *...A każdy szpieg to książę. Pełna historia wywiadu izraelskiego*, tłum. E. Mozejko, Warszawa 1993; G. Thomas, *Szpiedzy Gideona. Tajna Historia Mossadu*, tłum. Z. Kunert, Warszawa 2000.

¹⁷ Więcej na ten temat zob. m.in. w: A. Fedorowicz, *Most: tajna operacja Mossadu w Polsce*, „Focus Historia” 2012, nr 12; T. Kozłowski, *Operacja Dyskrecja...*, s. 64–67; P. Piotrowski, *Od konfrontacji do współpracy. Polskie i izraelskie służby specjalne*, „Biuletyn IPN” 2005, nr 11, s. 51–57; D. Wilczak, *Most: tajna operacja przerzutu Żydów*, Warszawa 2015.

na bieżąco protokół z rozmów – w sporządzonej *ex post* notatce, mającej charakter streszczenia, mogło umknąć sporo komentarzy. Mimo to prezentowany dokument jest niewątpliwie ciekawym źródłem do historii jednej z ostatnich wielkich akcji zainicjowanych przez komunistyczne MSW, a także do badań nad kontaktami służb specjalnych Polski i Izraela.

Nieznana jest tak naprawdę szerokość skali kontaktów między polskimi i izraelskimi służbami w tym okresie. Trudno więc precyzyjnie ocenić, jak ważne znaczenie miało majowe spotkanie w Magdalence. Nie można wykluczyć (choć brak na to dowodów), że – pisząc ostrożnie – narada w jakiejś mierze przyczyniła się do zrealizowania operacji przerzutowej, która w dokumentach polskich otrzymała kryptonim „Most”. Szczytowy moment emigracji Żydów tranzytem przez Polskę nastąpił latem 1990 r. – pomimo przeobrażeń, którym właśnie wtedy uległy MSW i polskie służby specjalne. O bliskiej współpracy w realizacji misji między polskimi i izraelskimi wywiadami przekonuje Jerzy Dziewulski, który zajmował się ochroną operacji na lotnisku Okęcie¹⁸.

Cała akcja tranzytowa została wygaszona do 1992 r. W jej ramach przewieziono samolotami LOT-u może nawet 40 tys. osób, jeśli nie więcej¹⁹. Liczbę 40 tys. podaje m.in. Wojciech Brochwicz, współtwórca Jednostki Wojskowej „Grom”²⁰. W czasie trwania akcji nie doszło do żadnego zamachu terrorystycznego.

***

Edycja źródłowa została przeprowadzona zgodnie z zasadami instrukcji wydawniczej IPN. W tekście poprawiono drobne i nieistotne błędy ortograficzne i interpunkcyjne. W przypadku nazwisk polskich postarano się dodać krótkie odnośniki biograficzne. Nie uczyniono tego w stosunku do oficerów z Izraela, których tożsamość – po konsultacji ze stroną izraelską – została ukryta pod inicjałami. Celem publikacji dokumentu jest ułatwienie pracy badaczom zainteresowanym problematyką współpracy polskich i izraelskich służb specjalnych w okresie przejściowym między PRL i III RP.

¹⁸ A. Fedorowicz, *Most: tajna operacja Mossadu...*; zob. też R. Walenciak, *Operacja Most: pomogli tysiącom Żydów, w nagrodę mają obniżone emerytury*, „Przegląd” 2020, nr 34, s. 15–19.

¹⁹ T. Kozłowski, *Operacja Dyskrecja...*, s. 67; D. Kowalska, „Arabowie proponowali ogromne pieniądze, nikt się nie złamał”...

²⁰ W. Brochwicz, *Sławomir Petelicki – rola i znaczenie dla powstania i budowy Formacji Specjalnej „Grom” oraz późniejszego funkcjonowania JW „Grom”*, „Bezpieczeństwo. Teoria i Praktyka” 2020, nr 2, s. 289; por. M. Komar, S. Petelicki, *Grom. Siła i honor*, Kraków 2010.

Warszawa, 5 maja 1990 r. – Notatka dotycząca wizyty delegacji Mossadu w obiekcie „Magdalena II”, sporządzona przez Gromosława Czempińskiego¹

Warszawa, 1990.05.05^a

Tajne spec[jalnego] znaczenia

Egz. nr 5^b

Notatka

dotycząca] wizyty delegacji Mossadu

I. W dniu 2 bm., w godz. 10.00–19.30 w obiekcie „Magdalena II” odbyły się rozmowy pomiędzy przedstawicielami izraelskiego i polskiego resortu Spraw Wewnętrznych.

Ze strony izraelskiej w rozmowach uczestniczyli:

E.A. – przedstawiciel ministra Spraw Wewnętrznych, szef Wydziału do Walki z Terroryzmem Międzynarodowym Mossadu,

I.M. – specjalista ds. operacyjnych,

R.J. – specjalistka ds. terroryzmu arabskiego w Europie,

D.K. – attaché [ds.] bezpieczeństwa ambasady Izraela w Warszawie.

W skład delegacji polskiej wchodził:

plk Z[bigniw] Kluczyński² – p.o. Dyrektora Departamentu Ochrony Konstytucyjnego Porządku Państwa [MSW], szef delegacji,

plk L[Leopold] Kaczorkiewicz³ – Kierownik Zespołu Operacyjno-Sztabowego przy Szefie SB,

plk H[enryk?] Spitalniak [?] – Naczelnik Wydziału w DOKPP⁴,

plk R[oman?] Lisikiewicz – Zastępca Szefa Zarządu Zwiadu WOP⁵,

^a Data dzienna wpisana odręcznie.

^b Cyfra wpisana odręcznie.

¹ Gromosław Czempiński (ur. 1945) – funkcjonariusz Departamentu I (1972–1977, 1980–1990) i Departamentu II MSW (1977–1980), szef rezydentury i wicekonsul w Chicago (1975–1976), szef rezydentury i I sekretarz w Stałym Przedstawicielstwie PRL przy Biurze ONZ w Genewie (1982–1987), zastępca szefa i szef Zarządu Wywiadu Urzędu Ochrony Państwa (1990–1993), szef UOP (1993–1996).

² Zbigniew Kluczyński (ur. 1944) – zastępca naczelnika (1980–1987) i naczelnik Wydziału III Departamentu III MSW (1987–1989), naczelnik Wydziału IV Departamentu Ochrony Konstytucyjnego Porządku Państwa MSW (1989–1990).

³ Leopold Kaczorkiewicz – kierownik Grupy Operacyjno-Sztabowej w Sekretariacie Szefa SB MSW/Zespołu III Departamentu Studiów i Analiz MSW (1988–1990).

⁴ DOKPP – Departament Ochrony Konstytucyjnego Porządku Państwa MSW.

⁵ WOP – Wojska Ochrony Pogranicza.

płk S[tanisław?] Jałoszyński – Dyrektor Biura Operacyjnego KGMO⁶,
ppłk G[romosław] Czempiński – Naczelnik Wydziału w Departamen-
cie I [MSW],

mjr G[rzegorz?] Olszewski – Naczelnik Wydziału w Departamencie II
[MSW],

mjr J[an?] Pawlik – Naczelnik Wydziału w Biurze Operacyjnym KGMO.

Zgodnie z poleceniem Kierownictwa [MSW]⁷ delegacja nasza wystę-
powała jako przedstawiciele resortu SW bez identyfikowania się z poszcze-
gólnymi jednostkami operacyjnymi.

II. Przebieg rozmów

1. Witając delegację izraelską, płk Kluczyński zaznaczył, że jedynym celem naszych rozmów będzie omówienie szczegółów zabezpieczenia operacji tranzytu przez Polskę ob[ywateli] ZSRR pochodzenia żydowskiego do Izraela. Następnie płk Spitalniak przedstawił nasze przygotowania do operacji, stawiając szereg pytań dot[yczących] poszczególnych faz przerzutu i^c związanych z tym elementów organizacji bezpośredniego zabezpieczenia przed ew[entualnymi] atakami terrorystycznymi.

2. Istotne elementy wystąpienia szefa delegacji izraelskiej A.:

– dziękując za możliwość spotkania się z nami, A. przede wszystkim wyjaśnił, że jest on pracownikiem wywiadu izraelskiego – Mossadu, który zajmuje się zdobywaniem informacji o organizacjach i osobach związanych z terroryzmem. Natomiast fizycznym zabezpieczeniem placówek, osób, biur zagranicznych przed terrorystami zajmuje się wyspecjalizowana komórka izraelskiego MSZ, które nie jest częścią Mossadu.

Wywiad ma oczywiście wpływ na dobór kadry tej placówki i jej szkolenie, jak również pozostaje z nią w stałym roboczym kontakcie, ale wynika to z konieczności szybkiego i skutecznego wykorzystywania informacji wywiadowczych dot[yczących] zagrożeń terrorystycznych,

– przyjechali do Polski praktycznie bez uprzedzenia⁸ (jako wywiad) w związku z bliskim terminem rozpoczęcia „operacji przerzutu”, której bezpieczeństwo w ich ocenie uzależnione jest w dużej mierze od skuteczności działań wywiadu polskiego i izraelskiego.

^c *Litera wpisana odręcznie.*

⁶ KGMO – Komenda Główna Milicji Obywatelskiej.

⁷ Słowa te sugerują istnienie jakiejś instrukcji przygotowanej na spotkanie. Nie udało się jej odnaleźć.

⁸ Brak jakiegokolwiek uprzedzenia nie był możliwy.

Decyzja o konieczności współpracy w tym zakresie z wywiadem polskim zapadła u nich bardzo niedawno – akceptował ją Premier⁹ i jest znana jedynie bardzo wąskiej grupie osób. Chcieliby w tej sprawie spotkać się z przedstawicielami wywiadu polskiego, by omówić ew[entualne] szczegóły i zakres współpracy, licząc przy tym na wzajemne zaufanie,

– chcieliby się dowiedzieć, co wiemy o „terroryzmie arabskim”, jak traktujemy ten „ruch”. Sądzą, że możemy ich wspomóc informacyjnie w zakresie rozpoznania kierunków zagrożeń; liczą na informacje o Arabach przebywających w Polsce,

– tego typu współpracę mają z wieloma krajami; pełne zaufanie i wymiana informacji przynosi konkretne efekty w postaci minimalizacji zagrożenia¹⁰,

– Mossad walczy z terroryzmem ponad 42 lata; mają zatem naprawdę duże doświadczenie i sporo informacji. Nie mają rozpoznania n[a] t[emat] Polski (pod kątem ew[entualnego] zagrożenia terrorystycznego), ale kraj nasz nigdy nie był celem ich zainteresowań,

– dzięki przemianom politycznym w ZSRR kraje ościenne (Finlandia, Polska, Czechosłowacja, Węgry) „dojrzały” do decyzji zezwalających na zaangażowanie się w proces emigracji Żydów z ZSRR do Izraela,

– w tym miejscu chciałbym podziękować za odważną decyzję Premiera Mazowieckiego¹¹ dot[yczącą] uczestnictwa Polski w „przerzucie” Żydów z ZSRR do Izraela, jak również za doskonale zabezpieczenie przez nasz resort akcji „marsz życia” i „tydzień kultury żydowskiej”¹², co napawa ich optymizmem dot[yczącym] przyszłej współpracy,

– w zakresie „przerzutu” bardzo dobrze współpracują z Węgrami. Z uwagi na brak stosunków dyplomatycznych nie mają żadnych kontaktów z KGB, ale liczą, że tę lukę wypełnimy my,

– współpraca w zakresie zwalczania terroryzmu jest trudna, bo dane się ciągle zmieniają; zmiany w organizacjach terrorystycznych są częste

⁹ Ówczesnym premierem Izraela był Icchak Szamir (w latach 1986–1992) z konserwatywnej partii Likud.

¹⁰ Słowa te można zweryfikować, sięgając m.in. do R. Bergman, *Der Schattenkrieg. Israel und die geheimen Tötungskommandos des Mossad*, München 2018.

¹¹ Tadeusz Mazowiecki (1927–2013) – polski polityk i działacz katolicki, redaktor naczelny „Więzi” (1958–1981), poseł na sejm PRL (1961–1972), przewodniczący Komisji Ekspertów Międzyzakładowego Komitetu Strajkowego w Stoczni Gdańskiej (1980), doradca Solidarności (1980–1981), redaktor naczelny „Tygodnika Solidarność” (1981, 1989). W stanie wojennym internowany, następnie przewodniczący Rady Programowej Klubu Inteligencji Katolickiego (1983–1984), współorganizator okrągłego stołu (1989), premier (1989–1990), poseł na sejm (1991–2001), przewodniczący Unii Demokratycznej (1991–1994) i Unii Wolności (1994–1995).

¹² Manifestacja „Marsz Życia” odbyła się 22 IV 1990 r. na terenie niemieckiego obozu koncentracyjnego Auschwitz z inspiracji Światowego Kongresu Żydów.

i szybkie, i trudno określić, co dana organizacja reprezentuje i jakie ma związki z innymi. Przeniknąć do nich jest bardzo trudno, gdyż są to często organizacje o powiązaniach rodzinnych, bliskich znajomościach itp.

– wszystkie organizacje terrorystyczne (arabskie) mają bazy w krajach arabskich, co nie zawsze oznacza, że kraje przyjmujące popierają te organizacje.

3. W kolejnych wystąpieniach członkowie naszej delegacji poruszali m.in. następujące tematy:

ppłk Czempiński

– mówił n[a] t[emat] ewolucji stanowiska Polski w sprawie terroryzmu, czego odzwierciedleniem jest nasz udział i aktywność w pracach organizacji międzynarodowych poświęconych terroryzmowi (m.in. ONZ, ICAO¹³). Od ponad 10 lat Polska jednoznacznie potępia terroryzm międzynarodowy jako przejaw walki politycznej¹⁴,

– z tych względów Polska nie była nigdy miejscem baz lub wypoczynku dla ugrupowań terrorystycznych¹⁵,

– społeczeństwo polskie nie ma tradycji uciekania się do przemocy fizycznej w walce politycznej, stąd wywiad nasz zajmował się jedynie bierną rejestracją działalności organizacji terrorystycznych na świecie. Posiadamy zatem bardzo ogólne dane n[a] t[emat] około 500 organizacji i około 1000 osób związanych z międzynarodowym terroryzmem,

– wywiad nasz nigdy bliżej nie zajmował się tematyką Bliskiego Wschodu, gdyż Polska nie prowadziła aktywnej polityki w tym regionie¹⁶,

– kraje arabskie należą do krajów nam zaprzyjaźnionych, stąd kilkakrotnie wyrażały wobec nas swój niepokój związany ze znaną decyzją rządu polskiego z marca br. o uczestnictwie Polski w operacji przerzutu emigrantów żydowskich z ZSRR do Izraela. Dlatego rząd polski oczekuje, że Żydzi ci nie będą osiedlani na terenach okupowanych, co budzi największy sprzeciw społeczności arabskiej,

– udział Polski w akcji „przerzutu” budzi z tych względów zdecydowany sprzeciw radykalnych organizacji arabskich, które w szeregu rozmów telefonicznych do^d naszych przedstawicielstw za granicą

^d Słowo wpisane odręcznie.

¹³ ICAO – International Civil Aviation Organization (Organizacja Międzynarodowego Lotnictwa Cywilnego).

¹⁴ Słowa te można zweryfikować, sięgając m.in. do: P. Gasztold, *Zabójcze układy...*

¹⁵ Zdanie to nie do końca odpowiada prawdzie: np. w latach 1980–1984 w Warszawie pomieszkiwał m.in. terrorysta palestyński Abu Nidal, por. P. Gasztold, *Zabójcze układy..., passim*.

¹⁶ Por. przyp. nr 31, 32; zob. m.in. P. Gasztold-Seń, *PRL wobec państw Maghrebu 1970–1989*, „Olsztyńskie Studia Afrykanistyczne” 2010, t. 1, s. 141–149.

zapowiadają podjęcie działalności terrorystycznej z chwilą rozpoczęcia przez nas lotów,

– placówki polskie w większości krajów są łatwym celem ew[entualnych] ataków terrorystycznych, stąd podjęliśmy energiczne działania celem wzmocnienia ich bezpieczeństwa, ale zdajemy sobie sprawę, że brak nam niezbędnego rozpoznania problemu i sprzętu specjalistycznego. Liczymy tu na współpracę z doświadczonymi służbami specjalnymi Izraela.

Płk Jaroszyński, mjr Pawlik i płk Lisikiewicz zwrócili się o pomoc w wymianie doświadczeń n[a] t[emat] organizacji zabezpieczenia obiektów, w tym lotnisk, samolotów, bagaży itp., a także o rozważenie możliwości przekazania nam wyspecjalizowanego sprzętu w postaci:

- krótkiej broni maszynowej („uzi”) wraz z amunicją typu parabelum,
- sprzętu łączności,
- bramek do wykrywania metalu u osób, jak również dedektory^e do przeszukiwań osobistych,
- aparatów rentgenowskich do prześwietlania bagażu zwykłego i ręcznego,
- zestawów chemicznych do testów na materiały wybuchowe,
- sprzętu do unieszkodliwiania ładunków wybuchowych.

Mjr Olszewski poprosił o informację n[a] t[emat] możliwości identyfikowania potencjalnych terrorystów w momencie ich wjazdu do Polski i wyprzedzające informacje o przyjazdach do kraju osób związanych z terroryzmem itp.

4. W odpowiedzi A. ponownie podkreślił, że Mossad nie zajmuje się zabezpieczaniem przed atakami terrorystycznymi, a jedynie zbieraniem danych n[a] t[emat] organizacji, osób i ich ew[entualnych] planach i w tym zakresie chcą współpracować z wywiadem polskim. Tym niemniej wszystkie nasze prośby zapisał i przekaże kompetentnym jednostkom w Izraelu.

5. Pani J. z kolei scharakteryzowała główne arabskie organizacje terrorystyczne, wskazując na lidera grupy, liczebność, miejsce bazowania, finanse, charakterystykę działania, główne akcje itp.

6. W dalszej wymianie uwag zwrócono uwagę na:

A.:

– początek działalności prewencyjnej zaczyna się w konsulatach. Warto uczulić naszych konsulów na problem wydawania wiz. Często właśnie

---

^e Tak w tekście.

konsulowie mają styk z potencjalnymi terrorystami. Stąd powinni oni zwracać uwagę na osobę, której wydają wizę. Podejrzani są Arabowie, którzy jadą w odwiedziny do Polski. Osoba zamieszkała w Polsce może być organizatorem infrastruktury dla terrorystów. Podejrzana jest także osoba, która zbyt często przyjeżdża do Polski lub gdy w kilku przychodzą po wizę^e. Uwagi konsula mogą być bardzo pomocne we wstępnej selekcji turystów arabskich¹⁷.

J.:

– warto przyjrzeć się także radykalnym organizacjom młodzieżowym w Polsce, gdyż do rozwinięcia swej działalności potrzebują sponsorów finansowych. Stąd łatwo dają się przekonać do współpracy z organizacjami zagranicznymi, licząc na wsparcie finansowe oraz zaplecze organizacyjne.

A.:

– poprosił o możliwość ustanowienia bezpośredniego kanału łączności Mossadu z wywiadem polskim. W sprawie takiej współpracy musi być pełna dyskrecja. Stąd kanał dyplomatyczny nie wchodzi w grę. Ze swej strony Mossad wyznaczył D.K. na swego łącznika, mimo że (jak oświadczył A.) nie jest on pracownikiem Mossadu, a jedynie pracownikiem Departamentu Bezpieczeństwa MSZ,

– wizy Żydów emigrujących z ZSRR będą wydawane tylko z ważnością na Izrael.

III. Uwagi i wnioski

1. Delegacja wywiadu izraelskiego miała wyraźnie charakter rekonesansowy, stąd rozmowy miały charakter dosyć ogólny, podkreślający jedynie intencje stron.

2. Przyjazd delegacji jest niewątpliwie przełomem w stosunkach wzajemnych między resortami SW, jeśli zważyć, że jeszcze dwa lata temu rząd polski dystansował się od wszelkich prób kontaktów z instytucjami izraelskimi. Mimo nawiązania stosunków dyplomatycznych i szeregu gestów pojednawczych rządu polskiego należy jednak pamiętać, że większość wpływowych polityków izraelskich ma nadal spore uprzedzenia wobec naszego narodu (*vide* słynna wypowiedź [Icchaka] Szamira sprzed kilku miesięcy¹⁸). Na przyspieszenie pewnych przewartościowań

¹⁷ Por. m.in. P. Gasztold-Seń, *Arabscy studenci w Warszawie po 1956 r.* [w:] *Cudzoziemcy w Warszawie 1945–1989*, red. P. Pleskot, Warszawa 2012, s. 41–72.

¹⁸ Izraelski premier (którego ojciec zginął z rąk Polaków w czasie II wojny światowej) w wywiadzie dla „Jerusalem Post” z sierpnia 1989 r. powiedział, że Polacy „wysłali antysemityzm z mlekiem matki”.

„obrazu polskiego” wpłynęła niewątpliwie decyzja Premiera o udziale Polski w operacji przetrzutu Żydów z ZSRR do Izraela. Rząd izraelski jest wysoce zainteresowany maksymalnym zabezpieczeniem operacji, stąd podejmie wszelkie możliwe działania do jej zabezpieczenia. Jednym z istotnych elementów systemu bezpieczeństwa w tym względzie jest skuteczność działania polskich służb specjalnych. W tym należy upatrywać przesłanie inicjatywy Mossadu dialogu z nami i w tym zakresie należy ją traktować jako autentyczną.

3. Mimo pytań, A. uchylił się od bliższego wyjaśnienia szczegółów współpracy z Węgrami w sprawie zabezpieczenia tranzytu Żydów do Izraela.

4. W rozmowach delegacja izraelska nie przekazała nam żadnych konkretnych informacji n[a] t[emat] ewentualnych, aktualnych zagrożeń terrorystycznych, zarówno ze strony organizacji, jak i osób (w zakresie operacji przetrzutu).

5. Zwraca uwagę, że strona izraelska ustawiła przyszłą współpracę służb na zasadzie udzielania nam odpowiedzi na konkretne zapytania, co oczywiście stawiałyby^e ich w pozycji uprzywilejowanej.

Podkreślali jednak wielokrotnie, że współpraca musi mieć charakter partnerski.

6. Z upoważnienia gen. Z[dziśława] Sarewicza poinformowałem wstępnie A., że podobnie jak stronie izraelskiej, tak i nam bardzo zależy na bezpiecznym przeprowadzeniu całej operacji przetrzutu, stąd wywiad nasz wyraża zainteresowanie inicjatywą Mossadu.

Decyzja zostanie im przekazana, zgodnie z ich prośbą, poprzez K.

7. Wydaje się celowym podjęcie współpracy z Mossadem w zakresie zabezpieczenia operacyjnego „przetrzutu Żydów” z ewentualnym rozszerzeniem na zwalczanie terroryzmu międzynarodowego, za czym przemawia ponad 40-letnie doświadczenie w tej walce służb izraelskich. Współpraca obejmowałaby przede wszystkim wymianę informacji n[a] t[emat] osób podejrzanych o związki z ruchami terrorystycznymi, ich ruchów, powiązań, planów itp. Taka współpraca pozwoliłaby uzupełnić istotną lukę w pracy naszego wywiadu na tym kierunku oraz braku możliwości szybkiej jej zapalenia.

Powinno to wpłynąć na wzrost bezpieczeństwa pracy naszych placówek i osób za granicą. Wyjście jednak we współpracy z Mossadem poza problematykę „operacji przetrzutu” wymaga jednak^e decyzji politycznej.

8. Fakt ewentualnej współpracy z wywiadem izraelskim powinien pozostawać w ścisłej tajemnicy.

9. Należy pilnie wytypować osobę do kontaktów z panem K.

Opr[acował] G[romosław] Czempiński

Wyk[onano] w 5 egz.

Egz. nr 1 – gen. Z[dzisław] Sarewicz

Egz. nr 2 – płk J[erzy] Karpacz¹⁹

Egz. nr 3 – płk H[enryk] Jasik²⁰

Egz. nr 4 – płk Zbigniew Kluczyński

Egz. nr 5 – a/a

Źródło: AIPN, 02320/516, t. 1, Teczka rozpracowania obiektowego „Interakcja”, k. 89–97, mps.

---

¹⁹ Jerzy Karpacz (ur. 1946) – zastępca dyrektora (1983) i dyrektor Biura Śledczego MS (1985–1988), dyrektor Biura Organizacyjno-Prawnego MSW (1984–1985), szef WUSW w Wałbrzychu (1988–1989), zastępca szefa (1989) i szef SB MSW (1989–1990).

²⁰ Henryk Jasik (ur. 1945) – funkcjonariusz Departamentu I MSW (1970–1990), pracownik rezydentury i zastępca attaché Biura Rady Handlowego przy Ambasadzie PRL w Kolonii (1976–1980), zastępca naczelnika (1983) i naczelnik Wydziału V Departamentu I MSW (1984–1986), zastępca dyrektora (1986–1989) i dyrektor Departamentu I MSW (1989–1990).

Bibliografia

Źródła

Archiwum IPN w Warszawie (AIPN).

Wspomnienia

Dziewulski J., Pyzia K., *Jerzy Dziewulski o polskiej policji*, Warszawa 2017.

Komar M., Kozłowski K., *Historia z konsekwencjami*, Warszawa 2009.

Komar M., Petelicki S., *Grom. Siła i honor*, Kraków 2010.

Opracowania

Aronson G., *Soviet Jewish Emigration, the United States, and the Occupied Territories*, „Journal of Palestine Studies” 1990, nr 4.

Bar-Zohar M., Mishal N., *Mossad. The Great Operations of Israel's Famed Secret Service*, London 2012.

Berendt G., „Społeczność na pokaz”. *Problematyka żydowska w działaniach władz PRL w latach 1971–1989* [w:] *Między ideologią a socjotechniką. Kwestia mniejszości narodowych w działalności władz komunistycznych – doświadczenie polskie i środkowoeuropejskie*, red. M. Semczyszyn, J. Syrynek, Warszawa–Szczecin–Wrocław 2014.

Bergman R., *Der Schattenkrieg: Israel und die geheimen Tötungskommandos des Mossad*, München 2018.

Brochwicz W., *Sławomir Petelicki – rola i znaczenie dla powstania i budowy Formacji Specjalnej „Grom” oraz późniejszego funkcjonowania JW „Grom”, „Bezpieczeństwo. Teoria i Praktyka” 2020, nr 2.*

Brzeziecki A., Raduchowski-Brochwicz W., „Most”. *Największa operacja w historii polskich służb specjalnych*, „Newsweek” 2020, nr 14.

Dyduch J., *Stosunki polsko-izraelskie w latach 1990–2009. Od normalizacji do strategicznego partnerstwa*, Warszawa 2010.

Fedorowicz A., *Most: tajna operacja Mossadu w Polsce*, „Focus Historia” 2012, nr 12.

Gadowski W., Wojciechowski P., *Tragarze śmierci*, Warszawa 2010.

Gasztold P., *Zabójcze układy. Służby PRL i międzynarodowy terroryzm*, Warszawa 2017.

Gasztold-Seń P., *Arabscy studenci w Warszawie po 1956 r.* [w:] *Cudzoziemcy w Warszawie 1945–1989*, red. P. Pleskot, Warszawa 2012.

Gasztold-Seń P., *Powolna odwilż. Stosunki polsko-izraelskie w latach 1980–1990*, „Biuletyn IPN” 2010, t. 10, nr 11.

Gasztold-Seń P., *PRL wobec państw Maghrebu 1970–1989*, „Olsztyńskie Studia Afrykanistyczne” 2010, t. 1.

Jasina Ł., *Emigracja z ZSRR i krajów postradzieckich do Izraela w latach 1989–2008. Zakres i oddziaływanie*, Lublin 2008.

- Kowalska D., „Arabowie proponowali ogromne pieniądze, nikt się nie zламаł”. Rola polskich służb w operacji „Most”, „Polska The Times”, 19 X 2013.
- Kozłowski T., *Koniec imperium MSW. Transformacja organów bezpieczeństwa państwa 1989–1990*, Warszawa 2019.
- Kozłowski T., *Odbudowa relacji polsko-izraelskich i operacja „Most”*, „Studia Polityczne” 2015, nr 40.
- Kozłowski T., *Operacja Dyskrecja. Jak organizowano tranzyt Żydów z ZSRR*, „Polityka” 2015, nr 9.
- Lazin F.A., „We are not one”. *American Jews, Israel, and the Struggle for Soviet Jewry*, Ann Arbor 2009.
- Norton A.R., *Hezbollah. A Short History*, Princeton 2007.
- Nyzio A., *Rakowiecka w remoncie. Transformacja polityki bezpieczeństwa wewnętrznego Polski w latach 1989–1993*, Kraków 2020.
- Piotrowski P., *Od konfrontacji do współpracy. Polskie i izraelskie służby specjalne*, „Biuletyn IPN” 2005, nr 11.
- Polityka zagraniczna RP 1989–2002*, red. R. Kuźniar, K. Szczepanik, Warszawa 2002.
- Raviv D., Melman Y., ...*A każdy szpieg to książkę. Pełna historia wywiadu izraelskiego*, tłum. E. Możejko, Warszawa 1993.
- Ro'i Y., *The Jewish Movement in the Soviet Union*, Baltimore 2012.
- Sierańska J., *Polityka zagraniczna Polski wobec Izraela po 1989 roku*, Toruń 2018.
- Stosunki dyplomatyczne Polski. Informator*, t. 4: *Afryka i Bliski Wschód 1918–2009*, red. A. Herman-Lukasik, B. Janicka, K. Szczepanik, Warszawa 2010.
- Thomas G., *Szpiedzy Gideona. Tajna Historia Mossadu*, tłum. Z. Kunert, Warszawa 2000.
- Walenciak R., *Operacja Most: pomogli tysiącom Żydów, w nagrodę mają obniżone emerytury*, „Przegląd” 2020, nr 34.
- Wilczak D., *Most: tajna operacja przerzutu Żydów*, Warszawa 2015.
- Zięba R., *Główne kierunki polityki zagranicznej Polski po zimnej wojnie*, Warszawa 2010.

Streszczenie: Artykuł prezentuje dokument: notatkę ppłk. Gromostawa Czempińskiego z tajnej narady między przedstawicielami izraelskiego Mossadu i polskiego MSW, która odbyła się na początku maja 1990 r. w podwarszawskiej Magdalence. Spotkanie wiązało się z wcześniejszą deklaracją premiera Tadeusza Mazowieckiego, który podczas wizyty w USA na spotkaniu z przedstawicielami społeczności żydowskiej obiecał, że Polska pomoże w tranzycie co najmniej kilkudziesięciu tysięcy mieszkających w ZSRS Żydów, którzy pragnęli wyemigrować do Izraela. Delikatna misja wymagała bardzo dyskretnych przygotowań, a prezentowana notatka pozwala choćby wrywkowo poznać ich kulisy.

Słowa kluczowe: Mossad, MSW, emigracja, Izrael, narada w Magdalence

Patryk Pleskot, doktor habilitowany nauk politycznych od 2015 r., doktor nauk humanistycznych w zakresie historii od 2007 r., prof. Uniwersytetu Rzeszowskiego; absolwent Uniwersytetu Warszawskiego i École des Hautes Études en Sciences Sociales w Paryżu, studiował także na uniwersytecie w Nancy. Stypendysta Fundacji na rzecz Nauki Polskiej, Ministerstwa Edukacji Narodowej oraz rządu Republiki Francuskiej; *visiting fellow* na University of Western Sydney (2013); członek m.in. Polish American Historical Association (PAHA), Polish Studies Association (PSA) i Baltic Intelligence and Security Studies Association (BISSA); obecnie główny specjalista w Oddziałowym Biurze Badań Historycznych IPN w Warszawie. Autor ponad 150 artykułów naukowych, a także autor, współautor lub redaktor ok. 40 książek. Laureat m.in. Nagród Historycznych „Polityki”, Nagrody KLIO, konkursu „Książka Historyczna Roku”.

Mossad in Magdalenka. The Backstage of a May 1990 Polish and Israeli Secret Services Representatives Meeting (in Gromosław Czempiński's Memo)

Abstract: The article presents a document: a note by Lt Col Gromosław Czempiński on a secret meeting between representatives of the Israeli Mossad and the Polish Ministry of Internal Affairs, which took place in early May 1990 in Magdalenka, near Warsaw. The meeting was connected to an earlier declaration by Prime Minister Tadeusz Mazowiecki, who, during a visit to the USA, at a meeting with representatives of the Jewish community, promised that Poland would help in the transit of at least several dozen thousand Jews living in the Union of Soviet Socialist Republics (USSR) who wished to emigrate to Israel. The delicate mission required very discreet preparations, and the presented note allows us to learn their backstage, if only in a fragmentary way.

Keywords: Mossad, Ministry of Internal Affairs, emigration, Israel, Magdalenka meeting

Patryk Pleskot, PhD with habilitation, PhD in Political Sciences since 2015, PhD in Humanities in History since 2007, professor at the University of Rzeszów; graduate of the University of Warsaw and École des Hautes Études en Sciences Sociales in Paris; he also studied at the University of Nancy; was a scholarship holder of the Foundation for Polish Science, the Ministry of National Education and the Government of the French Republic; a visiting fellow at the University

of Western Sydney (2013); member of, among others, the Polish American Historical Association (PAHA), the Polish Studies Association (PSA), and the Baltic Intelligence and Security Studies Association (BISSA); currently, a chief specialist at the Branch Historical Research Office of the Institute of National Remembrance in Warsaw. Author of over 150 scientific articles and author, co-author or editor of about 40 books. Winner of, among others, the 'Polityka' Historical Awards, the KLIO Award, and the 'Historical Book of the Year' competition.